

Ereky közel egy évszázaddal korábban jövendölt látomásának beteljesülését, hogy a természettudományok fejlődésével a „Biokémia Kora”, avagy a „Biotechnológia Kora” köszönt majd be. A kitűnő könyv végül arról is meggyőzi olvasóját, hogy mennyire hiányzik manapság

egy Erekyhez fogható felkészültségű, nagy műveltségű, világszerte elismert tudós egyéniség a magyar élelmiszergazdaság területén.

Baranyi Béla

Fónai Mihály: Joghallgatók – Honnan jönnek és hová tartanak?

Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar – DELA Könyvkiadó Kft.
Debrecen, 2014. 145 oldal

Illyés Gyula immár klasszikussá vált, 1936 tavaszán (éppen 80 éve) papírra vetett disztichonjában így fogalmaz:

„Azt, hogy a nép fia vagy, igazolnod, sejh, ma nem azzal
Kellene: honnan jössz, - azzal,
ecsém: hova mész!”

A Fónai Mihály által 2014-ben publikált *Joghallgatók – Honnan jönnek és hová tartanak?* című,

monografikus jellegű tanulmánykötet *mutatis mutandis* – a joghallgatók tekintetében – ellentmondani látszik az illyési soroknak: igenis fontos, hogy honnan, milyen szociokulturális milióból érkeznek a leendő hallgatók. E kisded, ám korántsem csekély jelentőségű könyvecske a szerzőnek immár 15 év óta a Karra felvett és a Karon végzett hallgatók körében megejtett empirikus kutatómunkájának legújabb produktuma.

A könyv alcímében feltett kérdésre a szerző a joghallgatók *rekrutációjának* és *professzióképének*, valamint az egyetem elvégzését követő *életútjának* elemzésével próbál meg választ adni. A kötet írójának megközelítésmódja *leíró* és *empirikus*: ezek segítségével előbb a *probléma- és tényfeltárást* végzi el, majd ezt követi a *magyarító elméletek* megfogalmazása.

A munka a *Bevezetéstől* és az *Összegzéstől* eltekintve hét fő részből és mintegy 29 alfejezetből áll.

Az első két fő részben Fónai – mintegy az empirikus fejezetek megalapozásaként – fogalmi tisztázást végez, majd saját munkáját helyezi kontextusba, vagyis ismerteti a hazai jogász kutatás korábbi vizsgálódásait. A három elméleti, társadalomtörténeti fogalom, amit vizslat a szerző: a *középosztály*, a *professzió* és a *hivatás-hivatásrend*. A kötet rekrutációról szóló fejezeteit keretbe foglaló első fogalom kapcsán kiderül, hogy sem történeti, sem szociológiai értelemben nem beszélhetünk egységes társadalmi rétegről, sokkal inkább helyes tehát a *középosztályok* kifejezés használata. A *professzió* fogalma kapcsán a szerző ismerteti annak mind a *funkcionalista*, mind pedig az *interakcionista* értelmezési vonulatát, illetve ezen irányzatok különböző képviselői által adott eltérő magyarázatokat is. A *hivatás-hivatásrend* fogalmainak magyarázata kapcsán pedig a weberi alapvetéstől egészen Loss Sándor és Vinnai Edina témába vágó írásaiig tekinti át a vonatkozó szakirodalom eredményeit.

A hazai *jogász kutatások* sorában Fónai Mihály elsőként az Angelusz Róbert és munkatársai által 1973-ban a jogászság társadalmi helyzetének és szakmai életútjának vizsgálatát elvégző, azóta is a hazai jogászokat érintő legátfogóbb felmérést ismerteti, amelynek eredményeit 1977-ben publikálták a szerzők. Ezt követően Utasi Ágnes nagy elemszámú, az ügyvédek középosztályi helyzetét és hivatásrendjét vizsgáló kutatásából az ügyvédek rekrutáció-

jára és típusaira vonatkozó eredmények elemzését kapjuk meg. Majd szintén az ügyvédekre vonatkozó, a Török Helga – Badó Attila által 1996-ban felvett, és 1997-ben publikált kutatással folytatja, amely a Csongrád megyei gazdasági vezetők körében vizsgálta meg az ügyvédek megítélését, az ügyvédképet. Végül az Arató Kinga által 2000-ben elvégzett, a jogászokkal kapcsolatos sztereotípiákat vizsgáló kutatásnak, a Fenyvesi Csaba által 2002-ben publikált, a védőügyvédek szerepéről és jogállásáról írott munkának, Rokolya Gábor 2012-ben kiadott, a közjegyzői intézmény fejlődését 1850–1949-ig vizsgáló intézménytörténeti disszertációjának, illetve Navratil Szonja szintén 2012-ben közzétett, a jogász hivatásrendeket a kiegyezést követő ötven esztendőn át jogszociológiai/jogtörténeti aspektusból bemutató disszertációjának eredményeit tárja elénk. A *joghallgatókkal* kapcsolatosan a hallgatói lét autonómiáját vizslató Csapody Tamás-féle 1984/85-ös kérdőíves kutatás, a Feith Helga – Badó Attila által 1996-ban elvégzett, 2000-ben publikált – a joghallgatók motivációit firtató – nemzetközi kutatás, a Baranyai Katalin által 1999-ben, az *Educatioban* közzétett, a jogász hallgatók életmódjára és karrierépítési stratégiáira vonatkozó vizsgálat, a jogi oktatást befolyásoló tényezőket feltáró (a Diplomás Pályakövető Rendszer által országos szinten, a szerző és Pusztai Gabriella által a Debreceni Egyetemen, valamint Nagy Zsolt és

Tóth J. Zoltán által a Szegedi Egyetemen elvégzett) három felmérés, végül a Kelemen László-féle 2007-es, a joghallgatóknak a jogról, a bűnözésről és a bűnözői magatartásról kialakult véleményét feltáró vizsgálat eredményeit összegzi.

Az *elméleti alapozás és kutatástörténeti kontextus* felvázolása után következik a *lényeg*, a szerző által, vagy mások által elvégzett empirikus kutatások, illetve azok eredményeinek bemutatása, elemzése. Szerző négy nagy kutatási csoport vizsgálatait veszi alapul a kötet további részében elemzéseinek elvégzéséhez: először is a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán 2001 és 2008 között végzett hallgatók „utánkövetés” vizsgálatait (alumni vizsgálatok); a 2006 és 2013 között először kari-, majd a Tudományegyetemi Karok szintjén elvégzett ún. „golya-vizsgálatok” (vagyis az elsőéves hallgatók rekrutációjára és szak-, illetve pályaválasztási motivációira vonatkozó adatfelvétel) eredményeit; a Debreceni Egyetem Tehetséggyógyító Programja (DETEP) tapasztalatait; végül a Diplomás Pályakövető Rendszer (DPR) 2009-es és 2010-es országos vizsgálatának eredményeit. Erre az empirikus bázisra alapozva vizsgálja meg és tárja fel a továbbiakban először a *joghallgatók rekrutációját*, másodszer a *professzió-kép* elemei közül a *pályaválasztás* *motivumait*, harmadszor a *jogász* *szakmák presztízsét* az egyetemi karok presztízsének összefüggésében. Végül, de nem utolsó sor-

ban a *hallgatóknak* a végzettségükkel, szakmájukkal kapcsolatos *elvárásait*, *jövőbeni terveit*, illetőleg a már végzett hallgatók kapcsán az *elhelyezkedésük mintázatait*, a *munkahelyválasztás szempontjait* tárja elénk.

A szerző által vizsgált empirikus felmérések elemzésének konklúziója pedig az, hogy a joghallgatók a nehezen definiálható, sokosztatú *középosztályból/középosztályokból* jönnek és a középosztálynak eltérő pozíciójú, de magas presztízsű csoportjai felé tartanak. A középosztálybeli helyzetet általában vagy a szülők iskolai végzettségével, vagy az életmóddal jellemzik a szakemberek. A kutatások mindkét vonatkozásban a középosztály meghatározó súlyát mutatják a joghallgatók körében. Számottevő különbségek mutatkoznak azonban a szülők iskolai végzettsége tekintetében az ELTE és a többi kar között (beleértve a Pázmány Péter Katolikus Egyetemet is). Az ELTE országos vonzást gyakorol a felsőközéposztálybeliekre, hallgatóinak 60%-a esetében találunk diplomás apát. A többi jogi kar regionális egyetemként funkcionál, vagyis a működési területük középosztálybeli származású hallgatói tanulnak e karokon, akik kisebb arányban érkeznek diplomás családokból. Mi a jelentősége ennek a ténynek? Az, hogy az egyetemi közeg ismerősebb azok számára, akiknek a családi szocializációja magasabb státuszú családokban zajlott le. Akik pedig jobban értik az intézmény kultúrá-

ját, működését, azok körében erősebben hat az intézményi-szakmai habitus és a tudomány szakhoz kötődő szocializáció is. Amint említettük, a bejövő és a végzett hallgatók egyaránt egy a középosztályba sorolható, magas presztízsű foglalkozási csoport tagjaivá kívánnak válni tanulmányaik, diplomájuk, szakmai szocializációjuk segítségével. A kifelé egységesnek tűnő jogász professziók között azonban jelentős különbségek mutatkoznak a presztízs, az elérhető jövedelmek és a munka autonómiája tekintetében egyaránt. E területen jelentős diszrepancia érvényesül a tervek és a lehetőségek között a joghallgatók és a frissdiplomás jogászok körében egyaránt. A joghallgatók ugyanis a jogi professziók közül a klasszikus hivatásrendek presztízsét tartják magasnak, a közigazgatási szakmákét kevésbé, mégis az figyelhető meg, hogy a végzést követően a közigazgatási munkakörökben helyezkednek el. A hivatásrendek közül az ügyvédség vonzza és szívja fel jelentős mértékben a frissdiplomásokat, igaz, jelentős mértékű a fluktuáció is ebben a szakmában. Vagyis a végzett joghallgatók körében az ügyvédi karrierlehetőség tűnik „vágyottnak és reálisnak”, míg a közigazgatási szakmai karrier „kevésbé vágyottnak, de reálisnak”. A joghallgatók pályaeorientációjára tehát a magas társadalmi megbecsültség, maga a „szakma”, illetve a lehetőségek és a lehetséges munkakarrier gyakorolja a legnagyobb hatást, és igen csekély jelentőséget

tulajdonítanak olyan morális értékeknek, mint az „igazság”, vagy „mások szolgálata”.

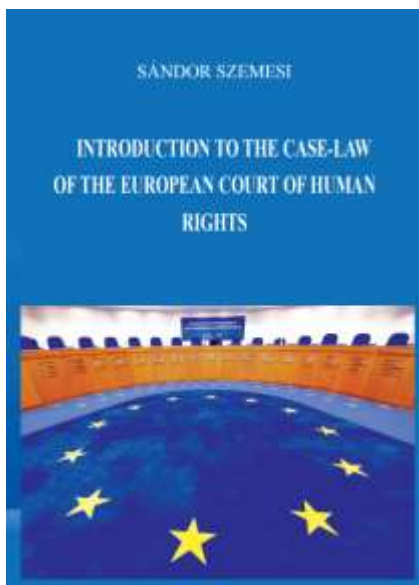
Vannak olyan könyvek, amelyeket azért olvasunk el és azért szeretünk, mert *emberi, morális lény* mivoltunkban erősítenek meg bennünket, individuális és/vagy közösségi *identitásunk* falazóeleméül szolgálnak. Vannak aztán olyan munkák, amelyek segítségével *szakmai identitásunkat* alakíthatjuk ki, *szaktudásunkat* fejleszthetjük, vagy *kutatásainkhoz* szolgálnak adalékul. Ez a könyvecske – úgy vélem – egyik csoporthoz sem tartozik, e tekintetben külön kategóriát képez. Ugyanis a felsőoktatást, és különösen a jogászképzést sújtó mai, înséges időkben egyenesen *egzisztenciális* jelentőséggel bír mind a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, mind pedig az ott oktatók számára. Mert hogy – Kovács Vilmos, kárpátaljai írónk *magnum opusának* címét idézve – „Holnap is élünk”! S hogy holnap is élhessünk, nagyon is oda kell figyelniük a leendő, a jelenlegi és a már végzett hallgatók megismerésére, hogy a jogi kar működéséhez elengedhetetlenül szükséges rekrutáció, illetve az ott elvégzett oktatói munka a lehető legsikeresebb legyen. A hallgatók említett megismeréséhez nyújt alapvető fontosságú adatokat és elemzéseket a Fónai Mihály által írt kötet. Ugyanakkor éppen ezek miatt ajánlom meleg szeretettel minden szociológusnak, jogásznak, a jogi kari képzések iránt érdeklődő diákoknak és szüleiknek,

s mindenki más – a téma iránt érdeklődőnek – ezt a könyvet.

Pénzes Ferenc

Szemesi Sándor: Introduction to the case-law of the European Court of Human Rights

Licium ART, Debrecen, 2015. 116 oldal

Az 1950-ben elfogadott Európai Jogok Egyezménye napjaink talán leghatékonyabb emberi jogi jogvédelmi lehetőséget biztosító nemzetközi dokumentuma. A szövegét értelmező, az abban foglaltakat a tényleges gyakorlatban megjelenítő Emberi Jogok Európai Bírósága működése során komoly esetjogot alakított ki, amely az egyes cikkek vonatkozásában a konkrét tényállásokból kiindulva magas szintű és egységes elvrendszer mentén bírálja el a kérelmezők által felvetett jogi kérdéseket. Ezek a döntések az Egyezményben részes felek – így

Magyarország – számára is belső jogot alakító körülményként értékelhetőek, melynek alátámasztásául szolgál, hogy határozataiban az Alkotmánybíróság is gyakran hivatkozik a strasbourgi testület által kidolgozott elvekre, és az egyes tényállások alapján levezetett alapvető megállapításokra.

A könyv szerzője vitathatatlanul a téma szakértőjének tekinthető, különös figyelemmel arra, hogy az adott témához kapcsolódóan írta meg PhD dolgozatát (A diszkrimináció tilalma az Európai Jogok Bíróságának gyakorlatában), és azt követően is a strasbourgi bíróság esetjoga áll vizsgálata középpontjában.

Az emberi jogok védelmének kutatása és oktatása a magyar jogi felsőoktatás egyik olyan speciális része, mely nem korlátozódhat és nem is korlátozódik pusztán a hazai jogirodalom és gyakorlat bemutatására, hanem a határokon átvélve nemzetközi szinten vizsgálja a külföldi megoldások elméleti és gyakorlati hátterét. Ezen témán belül kiemelt jelentőséggel bír az Emberi Jogok Európai Bírósága esetjoga, amely olyan zsinórmértékül szolgál az európai emberi jogi diskurzusban, amelyet valamennyi európai államban egységes szempontok